

‘Modernisering gefinancierde rechtshulp, een uitholling van de rechtsstaat?’

DE BURGER IS DE GROTE VERLIEZER BIJ DE VOORGENOMEN STELSELHERZIENING GEFINANCIERDE RECHTSHULP

Den Haag - In de aanloop naar het Algemeen Overleg in de Tweede Kamer op 23 januari 2019 spreekt de vFAS, de Nederlandse vereniging van Familie- en erfrecht Advocaten Scheidingsmediators, haar zorgen uit over de door Minister van Rechtsbescherming Sander Dekker geschetste contouren van de voorgenomen herziening van het stelsel van gefinancierde rechtshulp.

Toegang tot gespecialiseerde rechtshulp

Juist in het familierecht zal de voorgenomen herziening van de minister een grote impact hebben. Niet iedereen zal meer toegang hebben tot specialistische juridische begeleiding in het familierecht. Concreet duidt de vFAS in dat kader op de beoogde rechtshulppakketten en triage op grond waarvan on- en minvermogenden pas na een aantal “horden” aanspraak kunnen maken op gefinancierde rechtshulp en mogelijk toegang hebben tot een gespecialiseerde familierechtadvocaat. Op welke wijze voor on- en minvermogenden de toegang tot de rechter vervolgens is gewaarborgd, is echter volstrekt onduidelijk.

Alternatieve geschillenbeslechting

Minister Dekker streeft naar minder procedures en meer oplossingen. De toegenomen juridisering van de samenleving biedt volgens hem niet altijd een oplossing voor de onderliggende moeilijkheden. De vFAS onderschrijft dit standpunt van de minister. Illustratief zijn de ontwikkelingen in het kader van echtscheiding. In de afgelopen vijftien jaar heeft de vFAS scheidingsmediation in Nederland op de kaart gezet: specialistische juridische kennis én kennis over de emotionele kant van een scheidingsproces, om een scheiding goed en respectvol af te kunnen wikkelen. In scheidingszaken wordt inmiddels al meer dan 80% van alle zaken buitengerechtelijk afgewikkeld. Deze multidisciplinaire aanpak heeft echter niet tot hogere vergoedingen geleid. De vFAS gelooft dat scheiden in goed overleg in verreweg de meeste gevallen leidt tot de beste lange termijn oplossing voor zowel de ouders als de kinderen. De vFAS ondersteunt dan ook het standpunt van de minister dat een succesvolle bemiddeling gehonoreerd moet worden. Soms is de tussenkomst van de rechter echter noodzakelijk. In een bredere context gelooft de vFAS niet in het afschaffen van de procedure op tegenspraak. Het familierecht is inmiddels dusdanig complex dat het een illusie is dat alle geschillen zich lenen voor alternatieve geschillenbeslechting: niet iedereen is immers bemiddelbaar. Internationalisering, alternatieve gezinsvormen, maar ook complexe wetgeving laten zich niet rijmen met de visie van de

minister om een halt toe te roepen aan de juridisering van de samenleving. Dit is nu eenmaal een feit.

Eigen koers van de minister

Opmerkelijk is dat de minister met zijn plannen een eigen koers lijkt te varen, waarbij hij de bevindingen van de door de overheid ingestelde commissies Barkhuysen en Van der Meer naast zich neer heeft gelegd. De belangrijkste bevindingen van die commissies waren dat het huidige stelsel van gefinancierde rechtshulp werkt, waarbij er tevens is geconstateerd dat zaken ingewikkelder zijn geworden door complexere wetgeving en dat specialisatie van de advocaat nodig is. De aanbevelingen van deze commissies ziet de vFAS niet terug in de plannen van de minister. De vFAS constateert dat er in de plannen van de minister helemaal geen ruimte voor de (familie)advocatuur lijkt te zijn.

Specialisatie

Op hoofdlijnen is de vFAS het eens met de bevindingen van de twee commissies, inhoudende dat het huidige stelsel van gefinancierde rechtshulp functioneert. Er kan naar het oordeel van de vFAS echter meer worden gedaan. Het voeren van een algemene advocatenpraktijk is niet meer van deze tijd. Het familierecht is een specialisme. Specialistische begeleiding zal leiden tot minder procedures. Er zal dus bij specialistische begeleiding minder vaak een beroep worden gedaan op de door de Staat gefinancierde rechtshulp. Volgens de vFAS is het noodzaak dat advocaten die in het familierecht werkzaam zijn beschikken over specialistische juridische kennis én over mediationvaardigheden. De vFAS roept de NOvA, de Nederlandse Orde van Advocaten, dan ook op om meer waarborgen voor de rechtzoekende te creëren, de kwaliteitseisen voor advocaten die werkzaam zijn in het familierecht verder aan te scherpen en, meer in het verlengde van deze aangescherpte kwaliteitseisen, toezicht uit te oefenen. De vFAS verbindt strikte eisen aan haar leden op het gebied van permanente educatie en intervisie, waarbij alle vereisten ook individueel worden getoetst. Tevens wordt het vereiste gesteld om jaarlijks een minimum aantal uren in het familierecht werkzaam te zijn, terwijl er sinds 2017 een eigen gedragscode wordt gehanteerd.

Ook de rechterlijke macht kan een steentje bijdragen aan het terugdringen van het aantal procedures in het familierecht door in evident nodeloze procedures een proceskostenveroordeling uit te spreken. De hoofdregel in het familierecht is nu dat ieder zijn/haar eigen kosten van rechtsbijstand zal moeten dragen. Kort gezegd is er nu geen enkele drempel voor chicanerende ex-partners om de zoveelste gerechtelijke procedure te starten. Met het risico van een proceskostenveroordeling in het achterhoofd zal men een meer weloverwogen keuze moeten maken om het geschil aan een rechter voor te leggen. Betoogd zou kunnen worden dat dit afbreuk doet aan de bijzondere situatie waarin partijen ex-partners zijn geweest. Een proceskostenveroordeling moet volgens de vFAS dan ook niet als repressief middel worden gezien, maar wel als ultimum remedium om evident nodeloze procedures te voorkomen.

Deze voorbeelden kunnen bijdragen aan minder procedures en lagere kosten voor de overheid ten aanzien van de door de Staat gefinancierde rechtshulp.

Handhaven van het huidige stelsel!

Een belangrijk aandachtspunt dat de vFAS opwerpt, is dat de commissie Van der Meer heeft geconstateerd dat het huidige stelsel van gefinancierde rechtshulp functioneert, maar dat er € 127 miljoen bij moet. De huidige financiering is ontoereikend om op een enigszins verantwoorde wijze bijstand te verlenen aan on- en minvermogenden op basis van gefinancierde rechtshulp. Ook de vFAS onderschrijft het belang van een verhoging van de financiële middelen voor de door de Staat gefinancierde rechtshulp. De vFAS heeft geen zicht op vergoedingen in andere rechtsgebieden, maar stelt vast dat een gemiddelde scheidingsprocedure doorgaans 30 tot 35 uur aan begeleiding verlangt. In het meest eenvoudige traject gaat het dan om scheidingsmediation. In een procedure op tegenspraak, waarbij partijen dus één of tweemaal voor een mondelinge behandeling naar de rechter moeten, gaat het eerder om 40 tot 50 uur. Let wel, het is vaak geen keuze om een procedure op tegenspraak te starten. Het gaat hier slechts om een klein percentage waarin het niet mogelijk is om tot overeenstemming te komen.

In het huidige stelsel kan een familie-rechtadvocaat aanspraak maken op een vergoeding van ongeveer € 1.000, ofwel een vergoeding die ligt tussen € 33 en € 20 per uur. Al met al lijkt een verdere afbraak van het stelsel van gefinancierde rechtshulp ertoe te leiden dat de toegang tot de gespecialiseerde familierechtadvocaat onbereikbaar zal worden voor on- en minvermogenden. Die zullen volgens de minister aangewezen zijn op spreekuren in winkelcentra en bibliotheken; de gespecialiseerde familierechtadvocaat wordt niet door hem genoemd. Op welke wijze kan en zal er nog aan kwaliteitsborging worden gedaan?

De vFAS roept de minister dan ook op om het huidige stelsel te handhaven en de aanbevelingen van de commissie Barkhuysen en Van der Meer over te nemen in zijn plannen ten aanzien van de beoogde ‘Modernisering van de gefinancierde rechtshulp’. Ook acht de vFAS het wenselijk om alle gevolgen van een beoogde stelselwijziging voor on- en minvermogenden in kaart te brengen. De overheid moet volgens de vFAS toezien op de toegang tot de rechter en toegang tot de gespecialiseerde familierechtadvocaat. De kwaliteit van de rechtsbijstand staat hierbij voorop. Tot slot constateert de vFAS dat de minister zijn plannen niet financieel heeft onderbouwd. Niet alleen ten aanzien van de kosten van de beoogde stelselwijzigingen, maar ook niet ten aanzien de lange termijn effecten waarbij specialistische juridische begeleiding niet langer voor iedereen beschikbaar zal zijn, maar de hiervoor in de plaats tredende ‘rechtshulppakketten’ en ‘trriage’ zullen worden uitgevoerd door hiervoor niet gekwalificeerde begeleiders. Is specialistische juridische begeleiding er straks alleen nog maar voor de elite? Daar lijkt de minister wel op aan te sturen.

Namens het vFAS bestuur,

*Alexander Leuftink
voorzitter*

NEDERLANDSE VERENIGING

Familie- en erfrecht
Advocaten
Scheidingsmediators